

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Mezinárodní kolokvium: „Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí“*

Jaromír Tauchen, Miroslav Frýdek**

Ve dnech 12.–14. ledna 2011 pořádala Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni mezinárodní kolokvium s názvem: „Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí“. Jednalo se o společnou akci Katedry právních dějin, Katedry teorie práva a Katedry soukromého práva a civilního procesu. Toto kolokvium bylo určené zejména k setkání a prezentaci názorů mladých akademických a vědeckých pracovníků (doktorandů a postdoktorandů). Toto setkání bylo první konferencí s právně historickým zaměřením, které nás v roce 2011 čekají. Plzeňské mezinárodní kolokvium bylo uspořádáno u příležitosti 260. výročí narození Franze von Zeillera – slavného rakouského právníka, rektora vídeňské univerzity a především hlavního redaktora rakouského občanského zákoníku. Druhým impulzem k uspořádání tohoto kolokvia představovalo uplynutí 200 let od vzniku jedné z nejvýznamnějších kodifikací občanského práva, všeobecného občanského zákoníku (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*).

V souvislosti s aktuálně dokončovaným návrhem nového občanského zákoníku v České republice a kodifikačním vývojem na poli soukromého práva v dalších

zemích Visegrádské čtyřky se tak naskytla výjimečná možnost interdisciplinárního odborného setkání, přičemž cílem plzeňského mezinárodního kolokvia mladých právních vědců byla odborná diskuse ke kodifikační genezi soukromého práva a jejímu myšlenkovému zázemí.

Garanci nad touto prestižní akcí převzali zástupci z jednotlivých pořádajících kateder, a to: *Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc., Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš a JUDr. Tomáš Sobek, Ph.D.* První den kolokvia náležel uvítání účastníků pocházejících z pěti evropských zemí (ČR, SR, Polsko, Švýcarsko a Španělsko), kterého se ujali hlavní organizační garanti *JUDr. Alena Rundová, Ph.D., LL.M. a JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.* Druhý a hlavní konferenční den byl zahájen úvodním blokem přednášek, které pronesli významní hosté kolokvia. Mezi ně patřil *Prof. Dr. iur. Dr. h.c. Ernst A. Kramer*, emeritní profesor soukromého práva basilejské univerzity, který se ve svém příspěvku věnoval odkazu § 7 ABGB na „přirozené zásady právní“, přičemž se zamyslel nad možností vyplňování mezer v právu právě prostřednictvím právních zásad a provedl srovnání, jakým způsobem je tato problematika řešena v občanských zákonících vybraných evropských zemí. Poté se *prof. Karolina Adamová*, vedoucí Katedry právních dějin ZČU, zabývala podílem Franze von Zeillera na pracích na Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811, přičemž účastníkům kolokvia přiblížila jeho život, jakož i jeho podíl na kodifikačních pracích. První blok uzavřel *prof. Karel Eliáš*, který přednesl svou úvahu nazvanou „Kotva v postmoderním chaosu“

* Tento příspěvek představuje výstup ze standardního grantového projektu GAP408/10/0363 „Vývoj soukromého práva na území České republiky“.

** JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.Eur.Integration (Dresden), Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno,

Mgr. Miroslav Frýdek, Katedra teorie práva a právních dějin, Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.

K justifikaci návrhu českého občanského zákoníku“; účastníci tak byli seznámeni s postupem prací na nové české občanskoprávní kodifikaci, jakož i s některými problémy, se kterými se autor nového občanského zákoníku musel v minulosti potýkat.

Další příspěvky účastníků kolokvia byly odpřednášeny chronologicky v několika blocích. V prvním bloku se *Karel Beran* z Právnické fakulty UK zabýval pojmem „morální osoby“ v kodifikačním úsilí 18. století, přičemž zdůraznil, že ABGB pojem právní osoby jako takový neznal. ABGB používal jako právní termín pojem „morální osoby“, avšak nikoli pouze ten. Beran souhrnně konstatoval, že ABGB hovořil o morální osobě v devíti paragrafech, a pokud rozšíříme pojem morální osoby i o obce, lze celkově mluvit o dvanácti ustanoveních. *Martin Cempírek* z Právnické fakulty Masarykovy univerzity pojednal o právní úpravě smluv k zajišťování přepravy, přičemž význam ABGB na uskutečňování přepravy přiblížil na obchodních vztazích s rakouskou armádou a jejími dodavateli na příkladu tažení z roku 1812, kdy se rakouský armádní sbor účastnil společně s francouzskou armádou tažení do Ruska. Zbytek prvního bloku patřil přednášejícím z Olomoucké Právnické fakulty. *Petr Dostálík* upozornil ve svém příspěvku, věnovanému řeckým vlivům v ABGB - *Lex Rhodia de iactu*, na často opomíjenou skutečnost, že samotné římské právo, ostatně jako celá římská kultura, bylo pod řeckým vlivem, a že některé pojmy a ideje, které se dnes považují za neodmyslitelnou součást právního myšlení, nejsou původem římskoprávní, ale římské právo nám pouze zprostředkovalo starší normy řeckého práva, jako tomu bylo např. v případě tzv. rhodského zákona. Vztahem římského práva a ABGB se zabýval *Miroslav Frýdek*, který přišel s analýzou kodifikací římského práva, o kterých můžeme ve starověkém Římě hovořit až v těch okamžicích: kdy bylo nutné „mít po ruce“ sepsaná právní pravidla, v době, kdy bylo zapotřebí změnit zaběhnuté obyčejne nebo s právem seznámit širší veřejnost, tedy seznámit s právem všechny jeho adresáty, což je především výsledkem tzv. neklidu – *stasis* – v obci. Přednášející představil římské právo jako souhrn několika normativních řádů práva kviritů, práva národů, práva honorárního, práva přirozeného a jurisprudence, který překonal několik století díky živé tvorbě práva bez nutnosti velké kodifikace. M. Frýdek položil otázku, proč se tady po zániku starověkého římského impéria již nikdy nesladily všechny právní živly: právo kviritů, právo národů, právo honorární, právo přirozené a jurisprudence do úžasného bezmezerovitého právního systému? Tento soulad mezi živly byl nahrazen novým živlem nazvaným „velké kodifikace“, jehož myšlenkové zázemí představil na sporu mezi Savignym a Thibautem. První blok zakončila *Kamila Bubelová*, která se věnovala římskoprávnímu institutu usufuktu. Chtěla tak účastníkům kolokvia zprostředkovat podstatu usufuktu tak, aby vynikl jeho význam v římském právu a jeho mimo-

řádná inspirační síla pro dnešní dobu. Na příkladech z Digest ukázala možnou cestu k hledání hranic mezi změnami, jež přirozeně patří k užívání a požívání věci, a změnami, které již způsobují zánik práva (*salva rei substantia*).

Druhý blok náležel zahraničním přednášejícím. Jako první vystoupil *Tomáš Gábriš* z bratislavské Právnické fakulty s příspěvkem „Snahy o revizi ABGB v procesu unifikace československého práva v letech 1918– 1938“ následovaný *Adriánou Švecovou* z Trnavy, která posluchačům přiblížila snahy o kodifikaci občanského práva v Uhersku v 19. a 20. století, přičemž těžiště svého výkladu věnovala oblasti dědického a manželského majetkového práva. *Alberto Iglesias Garzón* z madridské univerzity seznámil přítomné se základními koncepcemi soukromého práva ve Španělsku před přijetím Code Napoleon. *Grzegorz Smyk* z Lublinské Právnické fakulty zakončil druhý blok příspěvků pojednáním o Code Napoleon v 19. a 20. století v Polsku.

Závěrečný blok druhého konferenčního dne zahájil *Miroslav Černý* z Právnické fakulty ZČU pojednáním o vlivu kanonického práva na český právní život pozdního středověku, přičemž poukázal na skutečnost, že v Čechách hrálo kanonické právo mnohem významnější roli než právo římské. Právní systém kanonického práva zde byl přítomný nejenom jako soubor pravidel, řídicích chod rozsáhlé církevní instituce, ale ve svých postupech a metodě byl i základním vodítkem pro fungování veškeré církevní i světské autority. *Vilém Knoll* z hostitelské instituce se ve svém příspěvku zabýval problematikou instestátní dědické posloupnosti před vydáním Obnoveného zřízení zemského. Na základě rozboru dobových pramenů prezentoval postupné rozšiřování instestátní dědické posloupnosti na úkor zúžení práva odúmrti. Na něj navázal *Václav Bednář* s příspěvkem „Odkaz – téměř zapomenutý institut dědického práva“. Bednář pojednal o institutu odkazu nejen v historické perspektivě, ale věnoval pozornost i využití tohoto tradičního institutu v současné době, a to zejména s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku. *Ondřej Horák* z olomoucké Právnické fakulty se věnoval genezi ustanovení o výkladu zákona při kodifikaci soukromého práva v letech 1753–1937, tedy od zahájení prací na česko-rakouském Codexu Teresianus přes § 6 a 7 ABGB až po osnovu československého občanského zákoníku z roku 1937. Zároveň zmínil s tím spojené názory dobové právní vědy, zvláště meziválečných civilistů – profesorů Jana Krčmáře, Vladimíra Kubeše, Františka Roučka, Jaromíra Sedláčka, Emila Svobody a Ernsta Swobody. Druhý konferenční den zakončil *Václav Valeš* z plzeňské Právnické fakulty, který věnoval pozornost historickému majetku církví, přičemž se zabýval popisem majetkových křivd, způsobených v období 1948–1989 církvím a obcím. V souvislosti s jejich zmírněním po roce 1989 věnoval Valeš zvláštní pozornost problematice kolize zájmů uvedených subjektů a způsobu jejich řešení. Z občanskopráv-

ního hlediska se zabýval řešením otázky nabytí vlastnického práva obcemi a církvemi zákonem, přičemž využil platnou právní úpravu a judikaturu Ústavního soudu ČR.

Třetí konferenční den byl rozdělen na dva bloky přednášek. První blok zahájil *Jaromír Tauchen* z Právnické fakulty Masarykovy univerzity příspěvkem pojednávajícím o základních ideologických východiscích nacistického „soukromého“ práva jako vzoru pro právo protektorátní. Účelem tohoto příspěvku bylo poukázat v obecné rovině na základní východiska nacistické ideologie a nacistické právní teorie v oblasti „soukromého“ práva; posluchači si tak mohli udělat představu o tom, jaké principy a zásady částečně protektorátní právo obsahovalo a jaké by byly bezesporu do protektorátního právního řádu zavedeny, pokud by v roce 1945 nedošlo k porážce nacismu. *Antonín Sýkora* z Vysoké školy Karlovy Vary se věnoval hlavním zásadám šlechtického dědického práva podle Obnovených zřízení zemských, Deklaratorií a Novel. Třetím přednášejícím byl *Tomáš Pezl* z Právnické fakulty ZČU, který pronesl velmi zajímavé pojednání o židovském civilním právu. Pezl zdůraznil, že židovské právo není možné považovat jen za čistě náboženský systém práva, ale i za systém, který má velmi výrazný přesah mimo jiné i do práva civilního. V příspěvku se zaměřil jednak na prameny židovského práva, jakož na některé vybrané instituty tohoto právního řádu, zejména pak na ty, které mají své vyjádření v současném civilním právu. Závěr prvního bloku náležel *Petrě Skřejpkové* z Právnické fa-

kulty UK, která přítomné seznámila s pokusy o unifikaci soukromého práva v období první Československé republiky, které velmi precizně shrnula do šestnácti problémových okruhů.

V druhém bloku závěrečného dne představila *Kamila Kedzierska* z krakovské Právnické fakulty neevropské kodifikace soukromého práva na příkladu Čínské lidové republiky. *Daniel Krošlák* k trnavské Právnické fakulty analyzoval se svým příspěvkem proces kodifikace BGB a zamyslel se nad tím, zda tento proces může být inspirací pro rektifikaci slovenského občanského zákoníku. Poslední tři příspěvky pronesli zástupci domácí hostitelské instituce. *Jindřich Psutka* zmínil některé základní odlišnosti v úpravě náhrady škody v dosud platných občanských zákonících na našem území; *Antonín Stanislav* se zabýval problematikou dovolání v o.s.ř. a s tím spojenými úvahami de lege ferenda a konečně *Alena Rundová* zakončila třídní kolokvium analýzou ideologických východisek vývoje občanského práva po roce 1948 se zaměřením na institut vlastnictví.

Jak již bylo výše uvedeno, plzeňské mezinárodní kolokvium bylo první akcí uspořádanou u příležitosti 200. výročí od vydání ABGB. Doufejme, že i ostatní konference pořádané ostatními právními fakultami v roce 2011 budou pro právní veřejnost přínosem, jako tomu bylo v případě té plzeňské. Přednesené příspěvky z tohoto mezinárodního kolokvia budou recenzovány a publikovány ve sborníku *Acta historico-iuridica Pilsnensia*, takže se s jejich zněním bude moci seznámit i širší veřejnost.